

УДК 616-082-057.87:17

І.М. РОГАЧ, Л.О. КАЧАЛА, Н.В. ШУСТОВА, Т.В. КАЧАЛА, О.І. ЦИГИКА
Ужгородський національний університет, факультет післядипломної освіти, кафедра
громадського здоров'я, Ужгород

РІВЕНЬ ЕТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ЗНАТЬ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

При проведенні соціологічного опитування 256 лікарів-інтернів із фахів загальної практики – сімейної медицини, внутрішніх хвороб, хірургії, акушерства і гінекології, медицини невідкладних станів, стоматології – виявлені слабкі знання з питань взаємовідносин медичних працівників з родичами хворого, прав пацієнтів і медичних працівників та питань дотримання медичної таємниці. Авторами рекомендовано більш глибоке вивчення студентами медичних вузів питань етики і деонтології та медичного права для формування в їхній свідомості необхідності дотримання цих положень як невід'ємної та ефективної частини лікарської практики.

Ключові слова: етика, права пацієнтів, етика і права медичних працівників, лікарі-інтерни

Вступ. За багато століть існування медицини сформувались такі рівні соціального регулювання сфери охорони здоров'я: лікарська етика і медична деонтологія, біомедична етика (біоетика), медичне право. Всі вони є своєрідними ланками одного ланцюга, який забезпечує гуманність і законність організації та безпосереднього виконання лікувальних процедур. Етика, мораль та право служать спільній меті – впорядковуванню суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, узгодженню інтересів особи і суспільства, забезпеченню реалізації людиною своїх законних прав у сфері надання медичної допомоги. Ці соціальні рівні регулювання медичної діяльності базуються на 4-ох видах соціальних норм: норми моралі, звичаї, корпоративні норми, норми права [6].

Історично доволі довгий час норми моралі були основним, а нерідко і єдиним регулятором взаємин лікарів та їх пацієнтів, а також – і визначальним мотивом у професійній діяльності медиків. Саме на цій підставі і сьогодні ще трапляються точки зору про переважаючу роль моральних цінностей в оцінці професійних вчинків медиків. Проте розвиток медичного права, диференціація медичних правовідносин, вдосконалення законодавства про охорону здоров'я доводять пріоритет правових норм. Співвідношення норм права і моралі в структурі соціальної регуляції медичної діяльності розглядається з таких позицій: їхньої єдності, відмінності, взаємодії, суперечності [3, 5].

На перший погляд може здатися, що правові та етичні постулати медичної професії є суто теоретичними і абстрактними приписами, які ігнорують реальні проблеми і не відповідають потребам професійної практики, особливо у «проблемних» країнах, до яких можна віднести і Україну. Адже на високому державному рівні офіційно визнано, що розвиток медичної галузі в Україні наштовхується на значні труднощі у зв'язку із змінами соціально-економічної ситуації, критеріїв моральних та етичних цінностей, відсутністю законодавчо-

нормативних актів щодо прав пацієнтів і медичних працівників [1, 4].

Слід усвідомити, що ані найдосконаліше обладнання та устаткування, ані збільшення фінансування сфери охорони здоров'я, включаючи підвищення заробітної платні медичному персоналу, самі по собі не приведуть до успіху, поки не зміниться на краще морально-правовий клімат взаємин лікаря і пацієнта [2, 7].

Мета дослідження. Вивчити та проаналізувати обізнаність лікарів-інтернів з питань етики та деонтології і медичного права в професійній діяльності.

Матеріали та методи. Проаналізовано дані соціологічного опитування серед лікарів-інтернів з фахів загальної практики – сімейної медицини, внутрішніх хвороб, хірургії, акушерства і гінекології, медицини невідкладних станів, стоматології – за період 2008-2010 років. Соціологічне опитування лікарів-інтернів здійснювалося методом анкетування за спеціально опрацьованою анкетною та ґрунтувалося на суцільній статистичній сукупності (n=256). Зазначене дослідження характеризується як одноразове письмове соціологічне опитування із застосуванням прямих (відкритих і закритих) та поліваріантних питань.

Методами дослідження слугували: медико-статистичний, соціологічний, узагальнення.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз отриманих даних показав, що самостійно обрали професію лікаря 82,7% опитаних, їх орієнтували батьки або інші особи, що мають медичну освіту, – 47,7%. Якби довелося обирати професію знову, то лише 52,7% відповіли, що їх вибір був би таким самим.

На запитання про вибір професії лікаря, а також про те, чи дозволяє професія лікаря сповна реалізувати свої можливості, ствердно відповіли 58,7% респондентів.

Про свої знання з основних питань медичної етики і деонтології та права 73,7% опитаних відповіли, що вони знають це добре і задовільно, 22,8% – незадовільно, 3,5% – не відповіли (табл. 1).

Таблиця 1

Знання лікарями-інтернами основних засад медичної етики (%)

Основні засади	Відповіді вірні	Відповіді не вірні
Ставлення лікаря до хворих	71,3	28,7
Взаємовідносини з колегами	60,5	39,5
Ставлення лікаря до родичів хворого	31,3	68,7
Дотримання медичної таємниці	51,6	48,4

З таблиці 1 видно, що передусім лікарі-інтерни незадовільно знають, як потрібно лікареві ставитися до родичів хворого щодо його об'єктивного здоров'я – 68,7% невірних відповідей респондентів, на другому місці – дотриман-

ня і збереження медичної таємниці – 48,4%. Значна частина лікарів – 39,5% не знають про проблеми взаємовідносин з колегами, а також про питання ставлення медичних працівників до пацієнта – 28,7% опитаних.

Таблиця 2

Знання лікарями-інтернами основних прав пацієнтів та медичних працівників (%)

Основні права	Відповіді вірні	Відповіді невірні
Права пацієнтів: 28,7±2,1		
на свободу вибору – на вільний вибір лікаря, методів лікування та лікувального закладу, вимогу про заміну лікаря	52,5	47,5
на особисту недоторканність – на інформовану згоду на медичне втручання, відмову від медичного втручання	43,3	56,7
на медичну інформацію – на достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, ознайомлення з історією своєї хвороби та іншими документами	37,6	62,4
на допуск інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, священнослужителя	62,8	37,2
Права медичних працівників:		
на належні умови професійної діяльності	69,2	30,8
на підвищення кваліфікації та перепідготовку	91,4	8,6

Відповідно до даних таблиці 2 лікарі-інтерни найкраще обізнані зі своїми основними правами: на підвищення кваліфікації та перепідготовку – 91,4% та на належні умови професійної діяльності – 69,2%, проте знання прав пацієнтів залишаються на дуже низькому рівні, зокрема про право на медичну інформацію, тобто на достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, ознайомлення з історією своєї хвороби та іншими документами обізнані лише 37,6% опитаних. Недостатньо знають лікарі-інтерни і про право на особисту недоторканність (на інформовану згоду на медичне втручання, відмову від медичного втручання) – 43,3% респондентів та право на свободу вибору – на вільний вибір лікаря, методів лікування та лікувального закладу, вимогу про заміну лікаря – 52,5% лікарів-

інтернів. Найкраще лікарі-інтерни знають про право на допуск до пацієнта інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, священнослужителя обряду – 62,8% з них.

Далі нами вивчалася думка лікарів-інтернів щодо основних етичних і правових норм, які необхідно знати в процесі здійснення своєї професійної діяльності (табл. 3).

Серед названих етичних і правових основ лікарі-інтерни зазначених спеціальностей найбільш необхідними вважають у медичній діяльності наступні: удосконалення кваліфікації, майстерності, мистецтва лікування 72,0%, знання основних прав пацієнтів – 69,2%, сумлінність і порядність – 68,7%, принциповість – 65,7%, знання основних прав медичних працівників – 65,8% респондентів.

Основні етичні й правові норми, які необхідно знати лікарю в процесі здійснення своєї професійної діяльності

Основні якості	%
Сумлінність і порядність	68,7
Великодушність і доброзичливість	59,3
Шляхетність і увага	64,3
Такт і ввічливість	63,7
Старанність і обережність	48,5
Принциповість	65,7
Удосконалення кваліфікації, майстерності, мистецтва лікування	72,0
Знання основних прав медичних працівників	65,8
Знання основних прав пацієнтів	69,2

Висновки. 1. У лікарів-інтернів виявлений низький рівень знань про те, як потрібно лікареві ставитися до родичів хворого щодо його об'єктивного здоров'я – 68,7%, значна частина лікарів – 48,4% – не знають, чи потрібно дотримуватись і зберігати медичну таємницю, також переважаюча більшість лікарів-інтернів не знають чітко права пацієнтів та проблеми ставлення медичних працівників до пацієнта.

2. Лікарі-інтерни зазначили, що найбільш необхідними в медичній діяльності є наступні етичні і правові норми: удосконалення кваліфікації, майстерності, мистецтва лікування 72,0% відповідей респондентів, знання основних прав пацієнтів – 69,2%, сумлінність і порядність – 68,7%, принци-

повість – 65,7%, знання основних прав медичних працівників 65,8%.

3. Оскільки основою сучасної гуманоцентричної системи охорони здоров'я є конструктивна співпраця та взаєморозуміння між пацієнтом і лікарем на основі дотримання етичних принципів та юридичних норм, то для продуктивного розвитку і реалізації принципів лікарської етики та медичної деонтології і медичного права необхідно запровадити серед студентів медичних навчальних закладів вивчення на більш глибокому рівні лікарської етики та медичної деонтології і медичного права, для формування у їхній свідомості необхідності дотримання цих положень як невід'ємної й ефективною частини лікарської практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акопов В.И., Маслов Е.Н. Страдания Гиппократ (Правовые и этические проблемы современной медицины и ответственность медицинских работников). — Ростов-на-Дону: Приазовский край, 2006. — 520 с.
2. Зільбер А.П. Етика і закон в медицині критичних станів / Етюди критичної медицини. — Петрозаводськ: Видавництво ПетрГУ, 1998. — Т.4. — 560 с.
3. Рогожин Б. Іншим стало суспільство. Іншою стає медицина // Доктор. — 2000. — №3. — С. 42—43.
4. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник/ За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г.Стеценка. — Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — С.40—50.
5. Сенюта І.Я. Біоетичне законодавство України: перспективи становлення та розвитку// Вісник Львівського університету. — Серія юридична. — Львів, 2006. — Вип. 42. — С. 42—49.
6. Сенюта І.Я. Правові основи біоетики// Формування особистості студентів як майбутніх фахівців лікарської справи, працівників охорони здоров'я та інших соціально-орієнтованих установ у контексті біоетики: [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Львів, 6-7 березня 2003р.] — Львів. — С. 150.
7. Турак Й.А. Етичні та правові засади медичного втручання: З погляду лікаря-практика. — Ужгород: Закарпаття, 2002. — 192 с.

I.M. RONACH, L.O. KACHALA, N.V. SHUSTOVA

Uzhgorod National University, Department of Postgraduate Education, Department of Public Health, Uzhgorod
ASSESSMENT OF KNOWLEDGE DOCTOR-INTERNS OF THE MAIN ISSUES ETHICS AND LAW AT PROFESSIONAL ACTIVITIES

In a survey 256 medical interns from specialties General practice – family medicine, internal medicine, surgery, obstetrics and gynecology, emergency conditions medicine, dentistry, weak knowledge of the relationship health workers with relatives of the patient, patient rights and medical personnel and compliance issues medical secrecy. The authors recommended a more profound study of students of medical schools on ethics and medical law and ethics to create in their minds the necessity to observe these provisions as an integral and effective part of medical practice.

Key words: ethics, patient rights, the rights of health workers, medical interns

Стаття надійшла до редакції: 8.12.2011 р.